

[25. 2.]

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van den 15den November 1886.)

Doordien de jongste ontbinding der Tweede Kamer zoo spoedig volgde op de verschijning van het Voorloopig Verslag op het voorstel van wet, dat de ondergeteekenden de eer hadden in de eerste zitting van het jaar 1885-1886 aan het oordeel hunner medeleden te onderwerpen, waren zij niet meer in de gelegenheid een antwoord op dat Verslag uit te brengen.

Uit de opmerking gemaakt aan het slot van het 1ste lid van het jongst uitgebracht Voorloopig Verslag (Gedrukte stukken 25, n°. 1) meenen de voorstellers te moeten opmaken, dat sommige leden bij de wederindiening van hun voorstel eene beantwoording der in eerstgenoemd Verslag vervatte bedenkingen hadden verwacht. De ondergeteekenden betreuren het, dat zij aan die verwachting niet hebben voldaan; naar hunne meening zou dit zeker op hunnen weg hebben gelegen, indien de bedoelde bedenkingen hun aanleiding hadden gegeven tot eene belangrijke wijziging van hun voorstel. Nu dit echter niet het geval was, waren zij van oordeel, dat daarvoor geene overwegende redenen bestonden, en zij koesteren dan ook de hoop, dat hunne handelwijze geen oorzaak zal behoeven te wezen, dat het in staat van wijzen brengen van hun voorstel zal worden vertraagd.

In den aanhef van het jongst uitgebracht Voorloopig Verslag (Gedrukte stukken 25, n°. 1) wordt de mededeeling gedaan, dat de meeste leden zich meenden te moeten gedragen aan het Voorloopig Verslag (Gedrukte stukken 134, n°. 4), vóór de jongste ontbinding der Kamer over het wetsvoorstel uitgebracht. In de eerste plaats zullen overhalve de daarin voorkomende algemeene beschouwingen worden beantwoord.

Van de waardeering, die de poging door de voorstellers van dit wetsontwerp ingesteld om de Crimineele Wetboeken voor het krijgsvolk te lande en te water van eene der daaraan klevende feilen te zuiveren, mocht ontmoeten, werd door hen dankbaar kennis genomen. Met levendig genoegen hadden zij ontwaard, dat vele leden de verklaring hadden uitgesproken zich met de strekking van het wetsvoorstel wel te kunnen vereenigen.

Dat onze militaire strafwetboeken hoogst gebrekkig zijn werd door menig bekwaam jurist volmondig erkend en mag wel als een algemeen erkend feit worden aangenomen. Opmerking verdient, dat bij de invoering dier wetboeken het Hoog Militair Gerechtshof al dadelijk de opdracht ontving aantekening te houden van te maken veranderingen, en dat reeds in 1819 de Commissaris-generaal van Oorlog bij den Koning op geheele herziening aandrong. Hiermede stemt overeen de uitspraak van mr. H. GODEFROI in de Kamerzitting van 16 October 1879, dat de militaire strafwetgeving reeds bij de invoering niet deugde, terwijl bezwaarlijk scherper veroordeeling daarvan kan worden aangehaald, dan die van den hoogleeraar mr. H. VAN DER

HOEVEN: » Tegenstrijdigheden, wetenschappelijke ketten, dwaasheden, onzin; ziedaar schering en inslag van onze militaire strafwetgeving.»

De reden, dat die gebrekkige wetboeken nog niet aan eene algemeene herziening werden onderworpen, zal wel grootendeels zijn gelegen in de meening, dat het exceptionele militaire recht aan het gemeene recht moet aansluiten, in overeenstemming waarmede door den Minister MODDERMAN als volgorde van werkzaamheden was aangenomen de herziening van: 1°. het Wetboek van Strafrecht; 2°. het Militair Strafwetboek; 3°. het Wetboek van Strafvordering; 4°. het Wetboek van Militaire Rechtspleging.

In verband nu met de omstandigheid, dat het Wetboek van Strafrecht en het gewijzigde Wetboek van Strafvordering met 1 September ll. in werking zijn getreden en dat blijkens de mededeeling, door den Minister van Justitie op den 9den Maart ll. in de Tweede Kamer gedaan, reeds de eerste voorbereidende maatregelen zijn genomen tot het ontwerpen van nieuwe militaire strafwetboeken, is het zeker niet onverklaarbaar, dat sommige leden het niet vrij van bedenking achtten door de voorgestelde partiële wijzigingen in te grijpen in bestaande wetboeken, die in hun geheel niet meer in overeenstemming zijn met de aangenomen beginselen van strafwetgeving, en waarvan eene algemeene herziening noodig is. De ondergeteekenden sluiten zich echter geheel aan bij hen, die als hungevoelen te kennen gaven, dat deze herziening nog geruimen tijd zou kunnen uitblijven en dat, al komen de ontwerpen daarvan met bekwamen spoed gereed, zij nog menig stadium zullen hebben te doorloopen, alvorens zij in het *Staatsblad* worden opgenomen. Zij voegen daarbij, dat de algemeene herziening der Crimineele Wetboeken in geenen deele zal worden opgehouden of belemmerd door de partiële wijzigingen, die door hen worden voorgesteld. Partieele wijziging kan juist op het punt van desertie minder bezwaar ontmoeten, omdat gemis van aansluiting bij het gemeene recht hierbij minder te duchten is, en het bovendien een onderwerp geldt, dat in de Crimineele Wetboeken geheel afzonderlijk is behandeld en waarbij dus de invloed door de wijziging uitgeoefend, gemakkelijk is te overzien.

Wel hebben de voorstellers, met het oog op het dringende eener geheele herziening der militaire wetboeken, gemeend, zich tot het dadelijk noodige te moeten beperken.

De twijfel, door enkele leden uitgesproken, of de gewraakte voorschriften der Crimineele Wetboeken omtrent desertie in tijd van vrede tegenwoordig nog wel in hunne volle gestrengheid worden toegepast, zal zeker geheel worden weggelaten door de mededeeling, dat bijv. in eene sententie van het Hoog Militair Gerechtshof een den 28sten Februari 1883 door den krijgsvolk te Arnhem gewezen vonnis wordt verbeterd en daarbij beslist, dat aangezien: » de beklagde zich moedwillig gedurende eenigen tijd aan het vervullen zijner dienstplichten heeft onttrokken en op meer dan één uur afstands van zijne garnizoensplaats is aangehouden » in die feiten al de kenmerken van het misdrijf van desertie bij het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande strafbaar gesteld, aanwezig zijn.

Voorts zij nog vermeld, dat bij vonnis van 14 Augustus 1885, door den krijgsvolk te Haarlem gewezen en door het Hoog Militair Gerechtshof geaprobeerd, een milicien wegens poging tot desertie is gestraft op de navolgende overwegingen:

» dat door de bekentenis van den beklagde en door de verklaringen der getuigen wettig en overtuigend is bewezen: dat de beklagde op 4 Augustus ll. 's avonds aan het station te Bussum een spoorkaartje heeft gekocht om zich met den eerstkomenden trein naar Amsterdam te begeven, hoewel hij daartoe geen verlof had; dat hij na aankomst van den trein uit Utrecht getracht heeft daarin plaats te nemen, maar daarin verhinderd is geworden door den overste G., die hem aangegrepen, vastgehouden en door een onderofficier in arrest heeft laten brengen;

» dat deze feiten, waaraan beklagdes schuld door dezelfde lewismiddelen rechtens is bewezen, opleveren: poging tot desertie, welke poging door uiterlijke daden of bedrijven aan den dag is gelegd;

» gezien de artt. 130 der wet op de nationale militie, 155, 156 en 157 van het Crimineel Wetboek voor het

krijgsvolk te lande, 10 en 19 van de wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191) en 185 van de rechtspleging bij de landmacht" enz."

De voorstanders van de strekking van het wetsvoorstel wijzen op de groote ongelijkheid in rechtsbedeeling, »waar volgens de jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof, bijv. het geheele eiland Walcheren als één garnizoen beschouwd wordt, terwijl andere garnizoensplaatsen binnen den omtrek eener gemeente beperkt bleven." De bestaande ongelijkheid is in den tegenwoordigen toestand inderdaad zeer groot. Niet alleen is bij Koninklijk besluit van 14 Juli 1864 »gelet op de omstandigheid, dat de garnizoenen van Veere, Middelburg en Vlissingen voor den soldaat in menig opzicht weinig gelegenheid tot uitspanning geven", het geheele eiland Walcheren, en bij Koninklijk besluit van 30 Mei 1877 »gelet op de omstandigheid dat de geïsoleerde ligging van het eiland Voorne geene vrees voor desertie naar plaatsen buiten het eiland behoeft te doen ontstaan, en in aanmerking nemende, dat er geen bezwaar tegen bestaat, om de wederzijdsche bezoeken van de garnizoenen Brielle en Hellevoetsluis toe te laten", het geheele eiland Voorne als garnizoensplaats verklaard voor de aldaar gestationeerde troepen en de bemanningen van de aldaar liggende oorlogsschepen; doch bij Koninklijk besluit van 5 Juni 1885, wordt het besluit van 14 Juli 1864, betreffende het eiland Walcheren, weder niet van toepassing verklaard op de manschappen, die bij het algemeen depot van discipline aan de strengere krijgstuicht zijn onderworpen.

Eene andere oorzaak voor ongelijkheid in de rechtsbedeeling wordt aangetroffen in de nog steeds gehandhaafde ministerieele aanschrijving van 31 December 1868, n°. 61 S, waarin onder meer voorkomt: »Het geven der qualificatie van eerste desertie (met vrijwillige terugkomst binnen vier weken) behoort, wegens het gewicht der zaak niet anders te geschieden dan door den commandeerenden officier, aan wien het blijft overgelaten, om in elk voorkomend geval, naarmate van de omstandigheden, te beslissen of de plaats gehad hebbende feiten behooren beschouwd te worden, het misdrijf van eerste desertie met vrijwillige terugkomst binnen vier weken daar te stellen. Zoo zal, ingevolge art. 157 van het Crimineel Wetboek, wanneer er niet blijkt van verwijdering uit het garnizoen op een afstand van meer dan één uur, geene inschrijving van eerste desertie in het strafregister behooren plaats te hebben en kunnen er ook andere omstandigheden bestaan, tengevolge waarvan de gepleegde feiten niet als desertie behoeven te worden beschouwd."

Welke die omstandigheden kunnen zijn, blijkt niet. De korpscommandanten hebben dus van de Regeering de bevoegdheid verkregen om, naargelang der omstandigheden, die zij zelven beoordeelen, de feiten al of niet als desertie aan te merken. Dat groote ongelijkheid van rechtsbedeeling hiervan het gevolg moet zijn, ligt voor de hand; dit klemt te meer als men nagaat, dat *tweede* desertie, gevolgd door arrestatie, vroeger gestraft werd met 1—3 jaren militaire gevangenis, na 1 September met militaire gevangenisstraf van hoogstens 1½ jaar. Heeft nu een korpscommandant in zoodanig geval »andere omstandigheden" in aanmerking genomen en het feit omschreven als »willekeurige absentie" of »mankeeren op appels", dan kan bij eene tweede ongeoorloofde verwijdering de man slechts voor *eerste* desertie gestraft worden. Zijn daarentegen die »andere omstandigheden" niet in aanmerking genomen en is het feit »als eerste desertie met vrijwillige terugkomst" gequalificeerd, dan wordt bij recidive de zooveel zwaardere straf wegens tweede desertie opgelegd.

Ook om die bestaande ongelijkheden in de rechtsbedeeling ten spoedigste te doen ophouden, gelooven de ondergeteekenden, dat de partieele wijziging in hun wetsvoorstel nedergelegd, aanbeveling verdient.

Artikel I.

Met de meeste belangstelling namen de voorstanders kennis van de verschillende bedenkingen en overwegingen, waartoe dit artikel aanleiding heeft gegeven. Zij meenen echter te moeten betwijfelen of door de in beide Voorloopige Versla-

gen voorgestelde wijzigingen het beoogde doel beter zal worden bereikt. Wat het in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 134, n°. 4) voorgestelde betreft om de omschrijving van het misdrijf van desertie in tijd van vrede weg te laten, naar de meening der voorstanders ligt het gebrek van de vigeerende wet juist in het ontbreken van een goed criterium daarvoor, en in geen deele kan worden toegegeven dat de voorgestelde omschrijving in de oeconomie der Crimineele Wetboeken — voorzover in die wetboeken van oeconomie sprake kan zijn — volstrekt niet zou passen. Zooals reeds in de Memorie van Toelichting (bladz. 2) is opgemerkt, kwam eene soortgelijke omschrijving voor in onze vroegere militaire strafwetten die als de grondslag kunnen worden beschouwd van het Crimineel Wetboek, en wanneer men die omschrijving toepast op de verschillende artikelen van het hoofdstuk »Van desertie in tijd van vrede", zal men zich kunnen overtuigen, dat zij alle wetsbepalingen veel duidelijker en begrijpelijker maakt.

Het bezwaar, in het laatstgenoemde Voorloopig Verslag aangegeven, dat het opzet om 'slands dienst te verlaten een intern feit is, dat in vele gevallen, al bestond het inderdaad, zeer moeilijk zou te bewijzen zijn, hebben de voorstanders juist, voorzover het geen poging tot desertie betreft, getracht te verminderen door in de artt. 159 (145) van de Crimineele Wetboeken ook voor degenen die zich zonder verlof verwijderen eene bepaling op te nemen waardoor het onderzoek door den rechter, of het opzet tot desertie werkelijk bestond, in veel gevallen onnoodig is. Ook die bepaling past geheel in de oeconomie van de wet, daar zij reeds bestaat voor den met verlof zijnden militair en voor oorlogstijd evenzeer is voorgeschreven, zooals blijkt uit de artt. 120 (129) en 122 (130) der Crimineele Wetboeken.

Omtrent de vraag, of de woorden »voor goed" in de definitie bepaald noodig zijn, kan inderdaad twijfel bestaan. De voorstanders hebben echter gemeend die woorden te moeten bezigen eensdeels, omdat hun gebleken was, dat eene specialiteit op militair strafrechtelijk gebied, de hoogleeraar VAN DER HORVEN aan die woorden een bepaald invloed op den zin der definitie schijnt toe te kennen⁽¹⁾, anderdeels omdat ook in de definitiën van desertie voorkomende in de militaire strafwetboeken van Duitschland en Oostenrijk eene dergelijke uitdrukking wordt aangetroffen⁽²⁾. Het zou overigens minder bezwaar hebben de redactie meer in overeenstemming te brengen met de Engelsche jurisprudentie die desertie omschrijft als: »*illegal absence from duty without intention of returning*". Daar intusschen het voorstel om de woorden »voor goed" weg te laten, niet bepaald werd gemotiveerd, gelooven de ondergeteekenden, beter te doen, ter voorkoming van verkeerde opvattingen, die woorden te behouden. Ook in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 134, n°. 4) bladz. 2, werd erkend, dat als die woorden vervielen, het twijfelachtig was of het beoogde doel wel zou worden bereikt.

De opmerking, dat de bestaande jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof onder meer zou berusten op de omstandigheid, dat tegen ongeoorloofde verwijdering, zonder oogmerk om zich aan 'slands dienst te onttrekken, thans geene straf is bedreigd, schijnt minder juist, want terwijl als desertie in tijd van vrede voor het krijgsvolk te water

(1) Militaire Gids 1883, bladz. 333:

„Het reglement 1799 zegt niet: Desertie is het (voor goed) verlaten (het vaarwel zeggen) van den militair dienste; — maar: verlaten van den dienste (van den lande) waartoe de militaire personen zich hebben verbonden, d. i. het te verlaten, door zich te verwijderen, door zich te absenteeren, gelijk 't destijds algemeen heette, zich zelven eigendunkelijk buiten staat stellen om dien militair dienste waartoe men zich verbonden heeft, in één woord, zijne dienstverplichtingen te vervullen."

(2) § 69 van het Duitsche militaire strafwetboek van 20 Juni 1872 luidt: „Wer sich einer unerlaubten Entfernung in der Absicht, sich einer gesetzlichen oder von ihm übernommenen Verpflichtung zum Dienste dauernd zu entziehen, schuldig macht, ist wegen Fahnenflucht (Desertion) zu bestrafen."

§ 183 van het Oostenrijksche militaire strafwetboek van 15 Januari 1855 zegt: „Wer nach abgelegtem Militär-Dienste die das Regiment, Corps, oder den Dienstzweig, dem er angehört, oder den ihm angewiesenen Aufenthalt eigenmächtig und mit dem Vorsatze, sich seiner Dienstpflicht für immer zu entziehen, verlässt, oder davon in gleicher Absicht sich entfernt hält, ist der Desertion schuldig."

Voorstel van wet tot wijziging van eenige artikelen van de Crimineele Wetboeken voor het krijgsvolk te lande en te water.

beschouwd wordt *het zich zonder verlof verwijderen op meer dan één uur afstand van den oorlogsbodem*, wordt in art. 14 van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te water als overtreding tegen de krijgstucht uitdrukkelijk genoemd: »*Al wie zich zonder permissie van den kommanderenden officier van boord begeeft, of met permissie, naar den wal, of eenig ander schip uit zijnde, boven zijn verlof uitblijft*».

Voorts worden in art. 27 van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te land strafbaar gesteld »de overtredingen tegen alle voorschriften en reglementen van politie en inwendige dienst, bereids gearresteerd en nog te arresteeren, en in het algemeen, schoon hier niet bij name genoemd, alle zoodanige handelingen en gedragingen, welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar zijn» terwijl art. 258 van het Reglement op den garnizoensdienst, luidt: »Geen militair mag het garnizoen verlaten, al ware het maar voor eenen nacht, zonder permissie van den plaatselijken commandant, die dezelve niet zal kunnen geven, dan op verzoek van den kommanderenden officier van het korps».

Tegen het voorstel om met het oog op de terminologie van het Wetboek van Strafrecht, het woord »opzet» door »oogmerk» te vervangen (Voorloopig Verslag, Gedr. stukken 25, n°. 1), hebben de ondergeteekenden geen bezwaar. Zie Nota van Wijziging.

Zoals reeds werd opgemerkt, achten de ondergeteekenden het niet raadzaam de door hen voorgestelde definitie van desertie in tijd van vrede te doen vervallen. Terecht wordt ook in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 25, n°. 1) gezegd, dat de leden, die het nieuw art. 132a achterwege wenschten te laten om geene definitie van het misdrijf in de wet op te nemen, toch feitelijk dezelfde elementen van dat misdrijf in het door hen voorgestelde art. 160 opnemen. Die wijziging van het bestaande art. 160 van het Crimineel Wetboek is echter van veel wijdere strekking dan hetgeen de ondergeteekenden met de nieuwe artt. 132a (133a) bedoelden, en juist om die wijdere strekking kunnen zij zich daarmee in geen deele vereenigen.

In de eerste plaats toch zou, wanneer art. 160 in den zin van het voorstel in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 134, n°. 4) was gewijzigd en in verband daarmee (zie sub e) de woorden »*twee dagen of langer*» in het voorgestelde gewijzigde artikel 159 waren vervallen, de handhaving eener goede discipline naar de meening der ondergeteekenden ernstig gevaar loopen; een militair zou zich toch eigendunkelijk weken, ja maanden lang van zijn korps kunnen verwijderen en bij arrestatie of vrijwillige terugkomst alleen eene disciplinaire straf voor dat misdrijf kunnen bekomen, indien hij — misschien door de eene of andere toevallige omstandigheid — zou kunnen bewijzen, dat bij hem het oogmerk niet bestaan heeft om 'slands dienst voorgoed te verlaten.

Men denke voorts aan de moeilijkheid die er voor den rechter aan verbonden zou zijn om uit te maken, wat hij zou moeten aannemen als bewijs voor het niet bestaan van het voornemen om *voor goed* den dienst te verlaten. Gesteld een militair zegt aan twee zijner kameraden, dat hij zich voor één dag gaat verwijderen, geeft hun zijn horloge in bewaring en tracht, indien hij gearresteerd wordt ook op grond daarvan te bewijzen dat hij bedoeld voornemen niet koesterde; anderen blijven twee dagen, eene week, eene maand of langer weg en steeds kunnen zij dezelfde bewijzen bijbrengen als eerstbedoelde, dat zij niet voornemens waren *voor goed* heen te gaan. Welke grens moet de rechter zich nu stellen om zijn tegenbewijs als niet genoegzaam te beschouwen? Staat die grens niet in de wet, dan wordt zij geheel willekeurig.

In de derde plaats schijnt de bedoelde wijziging van art. 160 niet aanbevelenswaard, omdat ten gevolge daarvan *elk* militair, die zich in tijd van vrede zonder verlof van zijn korps, detachement of garnizoen zoude hebben verwijderd of na het eindigen van zijn verlof afwezig zoude zijn gebleven, voor den krijgsvolk gebracht zou moeten worden. Immers zou hij het bewijs, dat bij hem het oogmerk niet bestaan heeft om 'slands dienst voor goed te verlaten, ten genoegen *des rechters* moeten leveren. Dit zou

in de praktijk tot schier onoverkomelijke bezwaren leiden. Daarentegen zouden volgens het ingediende wetsvoorstel alleen die militairen voor den krijgsvolk gebracht worden, die zich langer dan twee dagen zonder verlof hebben verwijderd of langer dan acht dagen na het eindigen van hun verlof afwezig zijn gebleven, benevens zij, die gearresteerd worden binnen de genoemde termijnen, en ten aanzien van wie bij den korps- en garnizoens-commandant na gedaan onderzoek het vermoeden rijst, dat zij zich hebben verwijderd met het opzet 'slands dienst voor goed te verlaten.

Door de voorgestelde wijziging van art. 160 zou verder — zeer waarschijnlijk tegen de bedoeling van de voorstellers dier wijziging — de toestand van den militair in veel gevallen bepaald ongunstiger worden. Al degenen toch, die zich, voor hoe korten tijd ook, op ongeoorloofde wijze van hun korps verwijderen, al degenen, die slechts een enkel uur te laat van hun verlof terugkomen, zullen dan, om niet wegens desertie gestraft te worden, moeten bewijzen, dat zij geen voornemen koesterden 'slands dienst voor goed te verlaten. Aangezien nu dit voornemen in dezelfde mate, waarin het minder tot uitvoering is gekomen, meer een intern feit is gebleven, zal het bewijs van onschuld dikwerf moeilijk te leveren zijn. Maar zelfs al gelukt hun dit, dan wordt toch door het wegvallen in art. 159 van de woorden: »*twee dagen of langer*» (zie sub e) de militair, die zich slechts enkele uren van zijn korps heeft verwijderd, als hij de reden van afwezigheid niet ten genoegen des rechters kan bewijzen, *als deserteur beschouwd* en zijn misdrijf in het strafregister als desertie gequalificeerd.

Eindelijk merken de ondergeteekenden op, dat bij de gewijzigde redactie van art. 160 van het Crimineel Wetboek ook art. 17 van het Reglement van Krijgstucht noodwendig verandering zou moeten ondergaan.

Wat de voorgestelde wijzigingen sub b, c en d in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 134, n°. 4) betreft, ook deze schijnen den ondergeteekenden niet aanbevelenswaard, omdat, wil men de poging tot desertie strafbaar doen blijven, het noodig is de juiste grens tusschen poging en volbrachte daad aan te geven. Als men als desertie beschouwt »ongeoorloofde verwijdering met het oogmerk 'slands dienst voor goed te verlaten», dan is dit een *delictum continuum*, een voortdurend misdrijf, 't welk aanvangt met de eerste schrede tot verwijdering en blijft voortduren tot de arrestatie of de vrijwillige terugkomst. Bij de eerste schrede is, als het ware, het misdrijf reeds voltooid. Zoo besliste het Hoog Militair Gerechtshof bij sententie van 23 Juni 1876 »dat uit eene vergelijking van alle ter zake dienende wetsbepalingen, en wel in 't bijzonder van de artt. 140, 144 en volgg. in verband met de artt. 151 en 152 van het Crimineel Wetboek, ten duidelijkste voortvloeit, dat de desertie geacht moet worden aanvang te hebben genomen op het tijdstip, waarop de militair, eigendunkelijk, met het doel om te deserteeren van zijn korps, zich hetzij uit de kazerne of van de wacht of schildwachtpost heeft verwijderd.» Zoo leest men in de *Dictionnaire de justice militaire* van DU MESNIL (pag. 168): »Le crime de désertion comme le délit d'insoumission commencent le jour de l'absence et se perpétuent jusqu'à la rentrée volontaire ou l'arrestation du délinquant. Chaque moment qui prolonge la durée de cette absence est un fait, un délit nouveau; c'est un état permanent de flagrant délit, une série continue et non-interrompue de délits successifs.»

In verband daarmee worden dan ook de termijnen in art. 231 van het Fransche Militair Strafwetboek, gedurende welken een militair hoogstens van zijn korps afwezig mag zijn, zonder dat hij als deserteur wordt beschouwd, in de *Commentaire abrégé sur le code de justice militaire pour l'armée de terre*, door A. VEXIAU »*délais de grâce*» genoemd.

Met de eerste schrede, met het begin van uitvoering is het misdrijf reeds voltooid, en wil men nu poging tot desertie alleen dan aanwezig achten, »wanneer het voornemen van den militair daartoe zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard en de uitvoering alleen ten gevolge van omstandigheden van zijnen wil onafhankelijk, niet is voltooid», dan vallen eigenlijk poging en volbrachte daad samen. Zoolang men tusschen een en ander onderscheid wil maken, verdient het dan ook uit een practisch oogpunt aanbeveling aan een bepaalden afstand

vast te houden, zonder het begrip van poging nader te omschrijven. Ook de hoogleeraar POLS wijst er in zijn »Crimineel Wetboek (2de druk, bladz. 452) op, dat het anders bijna onmogelijk is te bepalen wat eigenlijk poging is.

Omtrent de in het Voorloopig Verslag sub *e* aangegeven wijziging zij voorts opgemerkt, dat de ondergeteekenden zich met de door hen voorgestelde wijziging van art. 159 ten doel stellen aan elken militair die zich schuldig maakt aan ongeoorloofde verwijdering van het korps 2 dagen bedenktijd (*délai de grâce*) te geven, gedurende welken termijn hij nog niet als deserteur beschouwd wordt, zoodat hij na arrestatie binnen dien termijn, wanneer bij hem het oogmerk niet bewezen kan worden 's lands dienst voor goed te verlaten, nog niet met den naam van deserteur bestempeld en alleen disciplinair gestraft wordt. Door de woorden *twee dagen of langer* in de gewijzigde redactie van art. 159 te schrappen, zou nu de *délai de grâce* voor degenen die zich niet met verlof bevonden, weder vervallen.

De ondergeteekenden zouden dit niet wenschelijk achten, in de eerste plaats omdat er geene noodzakelijkheid bestaat in tijd van vrede een militair, die zich zonder verlof verwijderd, terstond van het zware misdrijf van desertie te verdenken; voorts omdat het niet raadzaam wordt geacht den bewijslast meer dan noodig is op den beschuldigde te leggen; eindelijk omdat het — zooals reeds werd vermeld — hoogst bezwaarlijk is den militairen rechter met het onderzoek van tal van dergelijke, doorgaans zuiver disciplinaire overtredingen te belasten.

Na het vorenstaande zal het ook duidelijk zijn, waarom de ondergeteekenden zich niet kunnen vereenigen met de wijzigingen voorgesteld in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 25, n°. 1) bladz. 2, onder *a-f*. Onderscheiden bezwaren hiervoren ontwikkeld tegen de wijzigingen sub *a-f* in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 134, n°. 4) blijven toch ook hier van kracht. Alleen wordt in het eerstgenoemde Voorloopig Verslag de bewijslast, dat het oogmerk niet bestaan heeft om 's lands dienst te verlaten, niet op den beschuldigde gelegd. Maar een militair, van wien niet bleek, dat bij hem dat oogmerk heeft bestaan, zou, hoelang bij ook eigendunkelijk van zijn korps afwezig was gebleven, niet anders dan eene disciplinaire straf kunnen belooft, terwijl men weder op het bezwaar zou stuiten dat elk militair, die in tijd van vrede bijv. slechts enkele uren te laat van verlof terugkomt, voor den krijgsraad zou gebracht moeten worden. De bepaling omtrent poging levert voorts dezelfde bezwaren op als hierboven zijn ontwikkeld. Nopens de uiting in het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 25, n°. 1) bladz. 2, »Evenmin behoeft de beslissing der vraag, of er poging is dan wel voltooid misdrijf van een bepaalden bij de wet aangewezen duur der afwezigheid afhankelijk gemaakt te worden» merken de ondergeteekenden op dat dit ook geenszins in hunne bedoeling ligt, maar dat zij eenvoudig de bepaling behouden, waarbij de poging afhankelijk is gemaakt van den afstand tot het garnizoen, waarop de militair in zijne desertie wordt gestoord.

Ad. art. 157. K. t. l. Niet zonder eenige verwondering hebben de ondergeteekenden van de in het Voorloopig Verslag (Gedrukte stukken 134, n°. 4) bij dit artikel gemaakte opmerking kennis genomen. Wanneer toch het voorgestelde art. 132a in de wet is opgenomen, kan de militaire rechter wegens het misdrijf van desertie of poging tot desertie alleen hem straffen, die zich schuldig maakt aan ongeoorloofde verwijdering met het oogmerk 's lands dienst voor goed te verlaten, of boven de termijnen, bepaald in art. 159 afwezig is gebleven. In de eerste zinsnede van art. 157, die volgens het voorstel behouden blijft, wordt toch gesproken van *verhinderd of storing* »in de desertie». Om hierin gestoord te kunnen worden is het bedoelde oogmerk bij den militair een onafwijsbaar vereischte. Bestaat dit oogmerk niet, dan kan de militaire rechter aan geen enkel artikel der wet de bevoegdheid ontleenen om den militair, die binnen een uur afstands van zijn garnizoen of kantonement wordt aangetroffen, wegens poging tot desertie te straffen.

In de Memorie van Toelichting wordt gezegd (bladz. 3), dat, ter voorkoming van misverstand werd voorgesteld de

laatste zinsnede van art. 157 te doen vervallen. In het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 25, n°. 1) wordt opgemerkt: »Art. 157 is een ondeelbaar geheel; de tweede zinsnede, die de voorstellers willen doen vervallen, vult de eerste aan». Al wordt dit laatste toegegeven, dan is daarmee nog niet gezegd, dat die aanvulling noodig is. De ondergeteekenden meenen dan ook dat het artikel, ook nadat daarin de door hen voorgestelde wijziging is aangebracht, een goed geheel vormt.

Wil men volstrekt het tweede gedeelte van art. 157 behouden, dan zou het ter voorkoming van misverstand althans eenigszins gewijzigd moeten worden en bijv. aldus kunnen luiden: »zoodra DE DESERTIE verder is voortgezet, zal de misdaad voor volbragt worden gehouden.» De voorstellers achten die bijvoeging echter onnoodig.

Ad art. 159. K. t. l. De opmerking van sommige leden (Voorloopig Verslag, Gedr. stukken 134, n°. 4) dat zij den hier vermelden termijn van acht dagen veel te lang achten, geldt niet het wetsvoorstel der ondergeteekenden, maar de vigeerende wet. Terecht werd door andere leden aangevoerd, dat in deze van straffeloosheid geen sprake kan zijn. De disciplinaire straffen, met eene detachering bij het depot van discipline op den achtergrond zijn zeker niet gering te achten. Wordt de tijd van acht dagen als *délai de grâce* te lang geacht, het schijnt den ondergeteekenden beter, nu uit dien termijn, die lange jaren van kracht is geweest, geene overwegende bezwaren zijn voortgevloeid, eene wijziging daarin, zoo zij noodig is, uit te stellen tot de aanstaande herziening van het Crimineel Wetboek. Zeker kan het bezwaren opleveren dien termijn voor achterblijvers van verlof te kort te stellen; menigmaal toch moet tegen het einde van het verlof om overwegende redenen verlenging worden aangevraagd; door den tijd, dien de behandeling eener dergelijke aanvraag menigmaal vordert, zou bij een te korten termijn de militair, die de toestemming tot de verlenging nog niet bekomen had, hoewel daartegen misschien volstrekt geene bezwaren bestaan, terug moeten keeren, uit vrees van anders als deserteur te worden gevonnisd.

In het Voorloopig Verslag (Gedr. stukken 25, n°. 1) wordt gezegd, dat het verschil tusschen de hier gestelde termijnen, — *twee en acht dagen* — aan sommige leden niet voldoende gemotiveerd voorkwam. Achten de voorstellers het om de hierboven opgegeven redenen niet wenschelijk den termijn van acht dagen thans te verkorten, dan rijst de vraag of een termijn van twee dagen als *délai de grâce* bij verwijdering zonder verlof niet te kort is gesteld. De ondergeteekenden hebben dien termijn niet langer genomen, omdat naar hunne meening het doel, dat zij met het indienen van hun wetsvoorstel beoogen, daarmee volkomen zal worden bereikt. Acht de wetgever bij het herzien der crimineele wetboeken dien termijn te kort, er zal dan niet het geringste bezwaar bestaan, dien langer te nemen, terwijl wanneer die thans ruimer werd gesteld en de latere wetgever meende daarop terug te moeten komen, eene inkrimping niet zonder bezwaar zou wezen.

Wat de vraag betreft waarom de voorstellers »acht dagen boven zijn verlof» willen veranderen in »langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof» (Voorloopig Verslag Gedr. stukken 134, n°. 4), zij opgemerkt, dat in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande wordt gesproken van: »acht dagen boven zijn verlof», in dat voor het krijgsvolk te water van: »langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof». De laatste uitdrukking is ontegenzeggelijk juister, want volgens de letter van art. 159 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande kan men alleen iemand, die acht dagen en niet iemand, die negen dagen en langer uitblijft, als deserteur beschouwen. Door de wijziging wordt nu in beide wetboeken tevens dezelfde uitdrukking voor dezelfde zaak gebezigd.

Werd aan het voorstel in het derde lid (Gedr. stukken 134, n°. 4) gevolg gegeven, dan zou het wetsvoorstel geheel van karakter veranderen. Volgens dit toch zal een militair, die twee dagen of langer van zijn korps, detachement of garnizoen afwezig is, of langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof afwezig blijft, als deserteur gestraft worden, *zelfs wanneer hij ten genoegens des rechters konde bewijzen, dat bij hem het oogmerk niet bestaan*

Voorstel van wet tot wijziging van eenige artikelen van de Crimineele Wetboeken voor het krijgsvolk te lande en te water.

heeft om 's lands dienst voor goed te verlaten. Alleen dan zou dit niet het geval zijn als hij de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters kon bewijzen. Vraagt men nu met welke reden de rechter genoeg moet nemen, dan geeft alleen art. 214 eenig licht door enkele redenen aan te halen en daaraan toe te voegen: » of door eenig ander beletsel in de onmogelijkheid geweest is om terug te komen ». Mr. H. VAN DER HOEVEN zegt daarvan in zijne » *Opmerkingen over de militaire strafwetgeving*, 2de druk, blz. 288, » Om dus dit artikel applicabel te doen zijn, behoort men aan te toonen, dat er de volstreekte onmogelijkheid heeft bestaan, om ter behoorlijker tijd terug te keeren, enz. »

De ondergeteekenden hebben ernstig bezwaar omtrent het wetsvoorstel eene bepaling op te nemen waarvan het gevolg zou wezen, dat een militair, die kan aantoonen, dat het zijn oogmerk niet was nooit tot 's lands dienst terug te keeren zich maanden lang aan 's lands dienst kan onttrekken, zonder daarvoor anders dan disciplinair gestraft te kunnen worden. Met het oog op de handhaving der krijgstuicht zijn zij niet bereid daartoe over te gaan, en zij betwijfelen ook of de Ministers van Oorlog en Marine voor eene dergelijke wetsbepaling de verantwoordelijkheid zouden willen aanvaarden.

Uit het vorenstaande zal gebleken zijn, dat de opmerking, vervat in de laatste helft van het ad art. 159 K. t. L. gestelde in het Voorloopig Verslag (Gedr. st. 25, n°. 1) op eene onjuiste opvatting berust. Het geldt hier toch niet het bewijs te leveren van het negatieve feit, dat bij den militair het oogmerk niet bestaan heeft om zich aan 's lands dienst te onttrekken, want zelfs wanneer de militair dit kon doen wordt hij als deserteur beschouwd, ten ware hij de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters kan bewijzen.

De ondergeteekenden achten het niet onmogelijk, dat deze opvatting is ontstaan doordien in het artikel de meer voorwaardelijke uitdrukking » voor deserteur gehouden » gebezigd wordt in plaats van de meer stellige » als deserteur beschouwd ». Aangezien die uitdrukkingen in de wet door elkander gebruikt worden en daartusschen geen onderscheid gemaakt wordt (zie artt. 109, 110, 120-123, 153 en 159 van het C. W. te L.) hebben de voorstellers ook aanvankelijk de in art. 159 voorkomende uitdrukking » voor deserteur gehouden » onveranderd gelaten. Nu deze uitdrukking echter aanleiding tot misverstand schijnt te geven achten zij het niet zonder belang in het artikel de laatst bedoelde woorden te vervangen door » als deserteur beschouwd ». Zie Nota van Wijziging.

Overigens zou er bij hen geen bezwaar bestaan de woorden » ten ware hij de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters kon bewijzen » te vervangen door de woorden » ten ware de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters mocht blijken », indien niet juist in art. 214 over die in de eerste uitdrukking bedoelde bewijzen werd gehandeld.

De meening, dat afwezigheid zonder verlof, doch ook zonder oogmerk om 's lands dienst te verlaten een *delictum sui generis* behoorde uit te maken, wordt door de ondergeteekenden niet weersproken. Evenals in het Duitsche en Oostenrijksche militaire strafwetboek geschiedt, zou men dan onderscheid moeten maken tusschen *ongeoorloofde verwijdering* en *desertie* (in Duitschland: *unerlaubte Entfernung* und *Fahnenflucht*; in Oostenrijk: *eigenmächtige Entfernung* und *Desertion*) en tegen de eerste lichtere straffen bedreigen dan tegen de laatste.

Zeker zou voor eene dergelijke regeling bij een nieuw militair strafwetboek zeer veel te zeggen zijn, maar de ondergeteekenden hebben gemeend zich te moeten bepalen tot datgene wat onmiddellijk voorziening eischt, om een einde te maken aan de zoo onnoodige gestrengheid der bestaande jurisprudentie op het stuk van desertie in tijd van vrede; dit is toch zeker, dat hij, die zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig blijft eerder het vermoeden wettigt van een deserteur te zijn, dan hij, die zich bijv. bij eene wandeling, mischien onbewust, verder dan één uur van het garnizoen verwijderd. Voor het eerste feit moet bepaalde moedwil aanwezig zijn, terwijl het laatste in een onbedacht oogenblik (bijv. door het plaats nemen in een spoorrein) kan zijn verricht.

Ad art. 214 K. t. L. (Voorloopig Verslag 25, n°. 1.)

De ondergeteekenden kunnen niet toegeven, dat het woord » deserteur » hier misplaatst zou zijn.

Immers wordt volgens hun stelsel een militair, die in tijd van vrede zonder verlof twee dagen of langer van zijn korps, detachement of garnizoen afwezig is, of langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof afwezig blijft, op grond van hun art. 159, als deserteur beschouwd en tegen hem dus a s deserteur geprocedeerd.

Werd de voorgestelde wijziging aangebracht, waarvan de voorstellers de noodzakelijkheid echter niet inzien, dan zou de aanhef gelezen moeten worden » *Bijaldien een militair verkeert in een der gevallen van art. 122 of art. 159* », aangezien art. 214 ook betrekking heeft op art. 122 en er in art. 159 twee zeer verschillende gevallen worden behandeld.

Ad art. 145. K. t. W. (Voorloopig Verslag 134, n°. 4). In dit artikel staat alleen: » *zonder onderscheid van rang* » Wil men nu van de gelegenheid dezer wijziging gebruik maken om daaraan toe te voegen de woorden » *of graad* », dan bestaat daartegen bij de ondergeteekenden niet het minste bezwaar. Zie Nota van Wijziging.

Verder wordt de wensch uitgesproken ook bij dit wetsvoorstel te voorzien in het geval, dat een schepeling zich zonder verlof verwijderd van den bodem waarop hij dient, en afwezig is op het oogenblik, dat die bodem tot het doen eener reis vertrekt. Daar blijkens ingewonnen informatiën een zoodanig feit bij de bestaande jurisprudentie als desertie wordt beschouwd, achten de ondergeteekenden het niet dringend noodig de door hen voorgestelde redactie van artikel 145 van het C. W. K. t. W., met het oog op het bedoelde geval te wijzigen en geven zij er de voorkeur aan de geheele doeltreffende regeling dezer aan gelegenheid over te laten aan den toekomstigen wetgever bij de algemeene herziening van het wetboek.

Considerans. Wijziging van de considerans in den aangegeven zin wordt door de voorstellers eene verbetering geacht. Zie Nota van Wijziging.

Het bovenstaande aan de welwillende aandacht hunner medeleden onderwerpende, hebben de ondergeteekenden de eer hierbij een gewijzigd wetsvoorstel aan te bieden.

J. E. N. SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE.

E. B. KIELSTRA.

W. ROOSEBOOM.

[25. 3.]

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

Considerans. In den eersten regel achter het woordje » er » wordt gevoegd: » in afwachting van eene algemeene herziening ».

Artikel 1.

In den derden regel van de nieuw voorgestelde artikelen 132a van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande en 133a van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te water, wordt het woord » opzet » vervangen door » oogmerk ».

In den vierden regel van het voorgestelde gewijzigd artikel 159 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande en in den vijfden regel van het voorgestelde gewijzigd artikel 145 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, worden de woorden: » voor deserteur gehouden », vervangen door: » als deserteur beschouwd ».

In den eersten regel van het voorgesteld gewijzigd artikel 145 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, worden achter het woord » rang » de woorden » of graad » gevoegd.